σίας επί διαφορών που είναι δυνατόν να γεννηθούν από τους εν λόγω τρίτους, οι τελευταίοι μπορούν να την επικαλεστούν, έστω και αν δεν την προσυπέγραψαν ρητώς, αν έχει τηρηθεί ο απαιτούμενος έγγραφος τύπος που προβλέπει το άρθρο 17 της Σύμβασης, για τις σχέσεις μεταξύ ασφαλιστή και ασφαλίζοντος τρίτον αντισυμβαλλομένου και αν προς τούτο εκδηλώθηκε με σαφήνεια η συναίνεση του ασφαλιστή.

2. Το άρθρο 18 της Σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1969 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει στον εναγόμενο όχι μόνο να αμφισβητήσει τη δικαιοδοσία, αλλά και να προβάλει συγχρόνως, επικουρικά, ισχυρισμούς άμυνας επί της ουσίας, χωρίς να χάνει για το λόγο αυτό το δικαίωμα προβολής της ένστασης ελλείψεως δικαιοδοσίας.

Στην υπόθεση 201/82,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του ιταλικού Corte suprema di cassazione (ολομέλεια των πολιτικών τμημάτων) αποφαινομένου προδικαστικά επί της δικαιοδοσίας του, σύμφωνα με το άρθρο 41 του ιταλικού κώδικα πολιτικής δικονομίας, υποβαλλόμενη προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, με την οποία αίτηση το παραπέμπον δικαστήριο ζητεί, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιόν του μεταξύ

GERLING KONZERN SPEZIALE KREDITVERSICHERUNGS-AG και λοιπων, με έδρα την Κολωνία,

και

AMMINISTRAZIONE DEL TESORO DELLO STATO (Δημόσιο Ταμείο), Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, γραφείο εκκαθαρίσεων — Ente Autotrasporti Merci (EAM), εκπροσωπούμενης από τον pro tempore Ministero del Tesoro,

την έκδοση προδικαστικής απόφασης ως προς την ερμηνεία των άρθρων 17 και 18 της εν λόγω Σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1968,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα)

συγκείμενο από τους U. Everling, πρόεδρο τμήματος, Y. Galmot και K. Κακούρη, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. F. Mancini
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοίκησης

εκδίδει την ακόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

Περιστατικά

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, η εξέλιξη της διαδικασίας και οι παρατηρήσεις που κατατέθηκαν δυνάμει του άρθρου 20 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου ΕΟΚ συνοψίζονται ως εξής:

I — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

Α — Η διαφορά στην κύρια δίκη

1. Τα πραγματικά περιστατικά

Η διεθνής μεταφορά εμπορευμάτων οδικώς διέπεται κυρίως από την τελωνειακή Σύμβαση περί οδικής διεθνούς μεταφοράς εμπορευμάτων της Γενεύης, της 15ης Ιανουαρίου 1959, που κατέστη εκτελεστή στην Ιταλία με το νόμο 1517 της 12ης Αυγούστου 1962. Η εν λόγω Σύμβαση προβλέπει ότι τα οχήματα που είναι εφοδιασμένα με ειδικό συνοδευτικό έγγραφο (λεγόμενο δελτίο TIR), το οποίο εκδίδουν εντός του κράτους αναχώρησης οι προς τούτο αρμόδιοι οργανισμοί, μέλη της International Road Transport Union (IRU), και στο οποίο τίθεται σφραγίδα από το τελωνείο αναχώρησης, μπορούν να διέρχονται τα σύνορα υπό καθεστώς διαμετακόμισης, χωρίς να υποχρεούνται σε καταβολή ή παρακατάθεση φόρων και εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών και χωρίς να υπόκεινται σε ελέγχους. Στην εν λόγω πληρωμή προβαίνουν οι εθνικοί οργανισμοί, οι οποίοι είναι αρμόδιοι για την έκδοση των δελτίων TIR και αποτελούν μέλη της IRU.

Οι ανωτέρω οργανισμοί εγγυώνται την πληρωμή των καθισταμένων απαιτητών φόρων και δασμών, των παρεπόμενων εξόδων, καθώς και των χρηματικών ποινών που προβλέπονται για παραβάσεις που έχουν σχέση με την εκτέλεση της μεταφοράς στις χώρες στις οποίες πρέπει να γίνουν οι πληρωμές αυτές, έστω και αν το δελτίο εκδόθηκε από οργανισμό άλλου κράτους, επίσης μέλους της IRU.

Σε καθέναν από τους εν λόγω οργανισμούς παρέχεται αντιστοίχως εγγύηση από διεθνή όμιλο ασφαλιστών, σύμφωνα με σύμβαση που συνήφθη το 1961 στη Γενεύη μεταξύ, αφενός, της IRU για ίδιό της λογαριασμό, καθώς και για λογαριασμό των εν λόγω εθνικών οργανισμών και, αφετέρου, του διεθνούς ομίλου ασφαλιστών, αποτελούμενου από επτά τράπεζες, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η Gerling Konzern Speziale Kreditversicherungs-AG. Ο αρμόδιος ιταλικός οργανισμός, και εγγυητής μέχρι το ανώτατο όριο των τριάντα εκατομμυρίων λιρετών ανά δελτίο TIR, ήταν κατά το χρόνο των περιστατικών της υπόθεσης η Ente Autotrasporti Merci (εφεξής (ΕΑΜ) (γραφείο οδικών μεταφορών εμπορευμάτων). Ακολούθως, ο οργανισμός αυτός τέθηκε υπό εκκαθάριση και τη συνέχιση των δραστηριοτήτων του ανέλαβε, σύμφωνα με τον ιταλικό νόμο, το Ministero del Tesoro.

Στο πλαίσιο αυτό, η ιταλική Amministrazione delle Dogane απαίτησε την καταβολή των χρηματικών ποινών, φόρων, δασμών και παρεπόμενων εξόδων, που αφορούσαν ορισμένες διενεργηθείσες υπό καθεστώς TIR μεταφορές, το παράνομο των οποίων διαπιστώθηκε στην Ιταλία, με αποτέλεσμα να υπόκεινται στους προαναφερθέντες δασμούς και επιβαρύνσεις.

2. Η διαδικασία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων

Υπό την ιδιότητά της ως εκκαθαριστή της ΕΑΜ, η Amministrazione del Tesoro ενήγαγε

στις 17 Ιουλίου 1974, ενώπιον του Tribunale της Ρώμης, τον ανωτέρω όμιλο ασφαλιστών, ζητήσασα να υποχρεωθεί στην καταβολή συνολικώς ποσού 812 134 310 λιρετών, αντιστοιχούντος στην αξίωση της Amministrazione delle Dogane. Οι αντίδικοι ασφαλιστές προέβαλαν καταρχάς την έλλειψη αρμοδιότητας του ιταλικού δικαστηρίου, προτού αναπτύξουν επικουρικώς τα επιχειρήματά τους επί της ουσίας.

Εκκρεμούσης της δίκης, άσκησαν παρεμπίπτουσα προσφυγή, ενώπιον της ολομέλειας του Corte suprema di cassazione, σύμφωνα με το άρθρο 41 του ιταλικού κώδικα πολιτικής δικονομίας, με την οποία ζήτησαν να αποφανθεί προδικαστικώς επί της δικαιοδοσίας.

Η διαφορά ανεφύη από το γεγονός ότι η σύμβαση ασφάλισης που συνήφθη το 1961 περιλαμβάνει ρήτρα αίρουσα τη δικαιοδοσία που συνομολογήθηκε υπέρ των εθνικών οργανισμών (στην προκειμένη περίπτωση πρόκειται για την EAM), οι οποίοι είχαν τη δυνατότητα να εναγάγουν τους ασφαλιστές ενώπιον του αρμόδιου Tribunale της χώρας στην οποία είχαν την έδρα τους. Συγκεκριμένα, το άρθρο 8 της σύμβασης που συνήφθη το 1961 μεταξύ του όμιλου ασφαλιστών και της IRU ορίζει ότι «σε περίπτωση διαφοράς μεταξύ του ομίλου και ενός από τους εθνικούς οργανισμούς, οι τελευταίοι δικαιούνται να προσφύγουν ενώπιον του αρμόδιου Tribunale της χώρας όπου εδρεύουν για να εφαρμόσει το δίκαιο της χώρας αυτής».

Πάντως, καίτοι η Σύμβαση των Βρυξελλών του 1968 δεν προβλέπει την αρμοδιότητα του δικαστηρίου της χώρας στην οποία κατοικεί ο ενάγων ασφαλισμένος, η αρμοδιότητα αυτή είναι τουλάχιστον δυνατό να συμφωνηθεί συμβατικώς με ρήτρα περί απονομής δικαιοδοσίας δυνάμει των άρθρων 12 και 17 της εν λόγω σύμβασης.

Πρόκειται ακριβώς για την ερμηνεία του άρθρου 17 που αποτέλεσε το αντικείμενο της διαφοράς ενώπιον του Corte suprema di cassazione, δεδομένου ότι οι ασφαλιστές αμφισβητούν το αντιτάξιμο της εν λόγω ρήτρας περί απονομής δικαιοδοσίας στο μέτρο που δεν την προσυπέγραψε η EAM (ή η Amministrazione del Tesoro), ενώ το άρθρο 17 της Σύμβασης των Βρυξελλών επιβάλλει έγγραφο τύπο για την υπογραφή παρόμοιας σύμβασης με την οποία απονέμεται δικαιοδοσία.

Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Corte di cassazione, με διάταξή του της 28ης Ιουλίου 1982, ανέβαλε την έκδοση οριστικής απόφασης και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1. Σε περίπτωση προσηκόντως υπογραφείσας σύμβασης, στην οποία το ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη συνομολόγησε δι' εαυτό και υπέρ τρίτων ρήτρα αίρουσα τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου που ορίζει η εν λόγω σύμβαση και αφορά διαφορές δυνάμενες να προέλθουν από εκείνους υπέρ των οποίων υπάρχει η σχετική διάταξη, ισχύει η ρήτρα αυτή και έναντι των τελευταίων, αν υπάρχει ο απαιτούμενος έγγραφος τύπος από το άρθρο 17 της Σύμβασης των Βρυξελλών, της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις;

2. Η αρμοδιότητα του επιληφθέντος δικαστηρίου — που απορρέει σύμφωνα με το άρθρο 18 της προαναφερθείσας Σύμβασης από την παράσταση του εναγομένου — συντρέχει και σε περίπτωση που ο παριστάμενος αντίδικος, πέραν της προβολής, προεχόντως, της έλλειψης δικαιοδοσίας του δικαστηρίου, προβάλλει επικουρικώς, προς άμυνά του, και ισχυρισμούς επί της ουσίας;»

Η διάταξη περί παραπομπής πρωτοκολλήθηκε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 6 Αυγούστου 1982.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο της Σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Guido Berardis και Γιώργο Κρεμλή, μέλη της νομικής της υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Oreste Montalto, μέλος της νομικής υπηρεσίας της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κτίριο Jean Monnet, Kirchberg, και η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενη από τον ad litem πληρεξούσιό της, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία της Ιταλίας.

Το Δικαστήριο, κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα, αποφάσισε την έναρξη της προφορικής διαδικασίας χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Αποφάσισε επίσης να αναθέσει την υπόθεση στο τρίτο τμήμα σύμφωνα με το άρθρο 95, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού διαδικασίας.

II — Γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου

Α — Παρατηρήσεις που υπέβαλε η Επιτροπή

1. Παρατηρήσεις επί του πρώτου ερωτήματος που υπέβαλε το Corte di cassazione

Η Επιτροπή θεωρεί εκ προοιμίου ότι από το περιεχόμενο της διάταξης περί παραπομπής μπορεί να συναχθεί ότι η επίδικη σύμβαση ασφάλισης δεν συνήφθη από την IRU υπό την ιδιότητά της ως εκπροσώπου των εθνικών οργανισμών που είναι μέλη της, διότι σε παρόμοια περίπτωση παράγονται άμεσα όλες οι έννομες συνέπειες έναντι του εκπροσωπούμενου προσώπου που αποτελεί φορέα όλων των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που απορρέουν από τη σύμβαση.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι πρόκειται μάλλον για σύμβαση ασφάλισης που συνομολογήθηκε μεν ιδίω ονόματι, αλλά για λογαριασμό τρίτου. Στην περίπτωση ασφάλισης αυτής της μορφής, το πρόσωπο του δικαιούχου του ασφαλιζόμενου συμφέροντος διακρίνεται κατ' ανάγκη, από εκείνο του ασφαλίζοντος και καθορίζεται κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης ή είναι δυνατό να καθοριστεί εν συνεχεία.

Ο εν λόγω τύπος σύμβασης που είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ως σύμβαση υπέρ τρίτου απαιτεί τη βούληση των συμβαλλομένων να παράσχουν δικαίωμα στον τρίτο, ο οποίος πάντως παραμένει ξένος ως προς τη σύμβαση.

Η Επιτροπή διευκρινίζει ότι στην προκειμένη περίπτωση μέρη της σύμβασης είναι ο όμιλος των ασφαλιστών (ως ασφαλιστές) και η IRU (ως ασφαλίζουσα τρίτον αντισυμβαλλόμενη). Οι εθνικοί οργανισμοί είναι οι ασφαλισμένοι (τρίτοι), φορείς των δικαιωμάτων που απορρέουν από την ίδια τη σύμβαση και ιδίως από τη ρήτρα περί απονομής δικαιοδοσίας που υπάρχει στο άρθρο 8 της σύμβασης.

Κατά την άποψη της Επιτροπής, το ερώτημα που τίθεται συνίσταται συνεπώς στο κατά πόσο ο ασφαλισμένος μπορεί να επικαλεστεί την εν λόγω ρήτρα, μολονότι δεν την προσυπέγραφε ο ίδιος, αλλά ο ασφαλιστής και ο ασφαλίζων τρίτον αντισυμβαλλόμενος.

Η Επιτροπή είναι πεπεισμένη ότι στο ερώτημα αυτό προσήκει θετική απάντηση:

α) Θεωρεί ότι το σύστημα απονομής δικαιοδοσίας σε θέματα ασφάλισης αποτελεί έκφραση της μέριμνας να προστατεύεται ο ασφαλισμένος από την εξουσία των ασφαλιστικών εταιρειών, μέριμνα που διαπνέει τις νομοθεσίες των περισσότερων κρατών μελών, καθώς και τη Σύμβαση των Βρυξελλών της 27ης Σεπτεμβρίου 1968.

— Το ίδιο το κείμενο της Σύμβασης απηχεί την εν λόγω μέριμνα για προστασία του ασφαλισμένου: ενώ στο άρθρο 2 της σύμβασης προβλέπεται ένα βασικό κριτήριο δικαστικής αρμοδιότητας, ήτοι το της κατοικίας του εναγομένου, και στα άρθρα 5 και 6 προβλέπεται σειρά ειδικών δικαιο-

δοσιών που μπορεί να επιλέξει ελεύθερα ο ενάγων, όσον αφορά τις ασφαλίσεις, η σύμβαση καθιέρωσε σύστημα ειδικών δικαιοδοσιών με τα άρθρα 7 μέχρι 10, με τα οποία τίθεται στη διάθεση του ασφαλισμένου ενάγοντος μια ολόκληρη σειρά από ενδεχόμενες δικαιοδοσίες. Παράλληλα και σ' αυτό το πνεύμα, τα περιθώρια επιλογής που διαθέτει ο ενάγων ασφαλιστής στο θέμα της διεθνούς δικαιοδοσίας είναι αυστηρά περιορισμένα (άρθρο 11).

— Αυτή η μέριμνα προστασίας του ασφαλισμένου προκύπτει επίσης από την ανάγνωση της έκθεσης Jennard σχετικά με τη σύμβαση.

— Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι το ίδιο το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να αποσαφηνίσει, στο θέμα της πώλησης με τμηματική καταβολή του τιμήματος, το σκοπό της προστασίας του ασθενέστερου συμβαλλομένου, την οποία ανήγαγε σε αληθινό μέσο ερμηνείας της σύμβασης (απόφαση της 21. 6. 1978, Bertrand κατά Ott, υπόθεση 150/77, Racc. σ. 1431). Οι ίδιες σκέψεις πρέπει να ισχύσουν και επί των ασφαλίσεων, δεδομένου ότι η σύμβαση τις αντιμετωπίζει κατά τον ίδιο τρόπο όπως και τις πωλήσεις με τμηματική καταβολή του τιμήματος.

— Τέλος, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, μολονότι η ρήτρα περί παρεκτάσεως δικαιοδοσίας με συμφωνία των μερών προβλέπεται ως γενική δυνατότητα από το άρθρο 17 της Σύμβασης, πρέπει για να είναι έγκυρη, όσον αφορά τις ασφαλίσεις, να πληροί τους ειδικούς όρους που θέτουν τα άρθρα 12 και 15. Οι όροι όμως που προβλέπει το άρθρο 12 διαπνέονται από τη μέριμνα για προστασία του ασφαλισμένου.

6) Αφού εξέτασε τις συνέπειες μιας ρήτρας περί παρεκτάσεως δικαιοδοσίας σε περίπτωση συνήθων συμβατικών σχέσεων, η Επιτροπή υπογραμμίζει την επίπτωση μιας τέτοιας ρήτρας στην περίπτωση συμβατικής σχέσης όπου εμπλέκονται τρίτοι. Στον τομέα των ασφαλίσεων, εκθέτει ότι είναι δυνατό να υπάρξουν τρία πρόσωπα: ο ασφαλίζων τρίτον αντισυμβαλλόμενος, ο ασφαλισμένος και ο δικαιούχος. Τα πρόσωπα αυτά δυνατόν να συγκεντρώνονται σε ένα και το αυτό πρόσωπο ή και να συνδυάζονται σε δύο ή τρία χωριστά πρόσωπα. Στο πλαίσιο της ασφάλισης υπέρ τρίτου, ο ασφαλίζων τρίτον αντισυμβαλλόμενος διακρίνεται πάντοτε του ασφαλισμένου (στην προκειμένη περίπτωση η IRU και οι εθνικοί οργανισμοί που είναι μέλη της), γεγονός που συνεπάγεται ότι ο ασφαλισμένος είναι φορέας δικαιωμάτων (ιδίως του δικαιώματος για την καταβολή του ασφαλισμένου ποσού), χωρίς να αποτελεί μέρος της σύμβασης ως προς την οποία παραμένει τρίτος. Τα δικαιώματά του αυτά μπορεί να τα επικαλεστεί με ευθεία αγωγή κατά του ασφαλιστή. Η Επιτροπή θεωρεί ότι ακόμη και αν ο ασφαλισμένος τρίτος δεν προσυπογράφει πράγματι την ενδεχόμενη ρήτρα περί παρεκτάσεως της δικαιοδοσίας που του παρέχει το δικαίωμα να προσφύγει σε συγκεκριμένο δικαστήριο, μπορεί πάντως να την επικαλεστεί χώρις να είναι δυνατό να του αντιταχθεί η υποχρέωση τήρησης του εγγράφου τύπου που προβλέπει το άρθρο 17.

Κατά την άποψη της Επιτροπής, η απάντηση αυτή απορρέει ιδίως από το σκοπό του άρθρου 17, όπως προσδιορίστηκε παραπάνω, και από το σύνολο της ειδικής ρύθμισης στην οποία η Σύμβαση υποβάλλει τις συμβάσεις ασφάλισης.

Σχετικώς, το άρθρο 8 της Σύμβασης προβλέπει ότι ο ασφαλιστής που έχει την κατοικία στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους μπορεί να εναχθεί είτε ενώπιον του δικαστηρίου αυτού του κράτους είτε, σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου ο αντισυμβαλ-

λόμενος έχει την κατοικία του. Στην περίπτωση που είτε ο ασφαλισμένος είτε ο δικαιούχος είναι πρόσωπα που διαφέρουν από τον αντισυμβαλλόμενο, ο τόπος κατοικίας τους δεν λαμβάνεται υπόψη.

Άλλωστε, το άρθρο 12 προβλέπει σειρά όρων, από τους οποίους εξαρτάται το κύρος μιας ρήτρας περί απονομής δικαιοδοσίας στον τομέα της ασφάλισης, με την οποία μπορεί να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8, ώστε να συμπεριληφθεί ως κριτήριο δικαιοδοσίας και η κατοικία του ασφαλισμένου ή του δικαιούχου. Το άρθρο αυτό προβλέπει επίσης ότι, στον τομέα της ασφάλισης, παρέκκλιση από τις διατάξεις της Σύμβασης σχετικά με τη δικαιοδοσία είναι δυνατή μόνο με συμφωνίες «που επιτρέπουν στον αντισυμβαλλόμενο, τον ασφαλισμένο ή το δικαιούχο να προσφύγει και σε άλλα δικαστήρια εκτός από αυτά που προβλέπονται στο παρόν τμήμα».

Από τα παραπάνω η Επιτροπή συνάγει ότι η Σύμβαση προβλέπει επομένως ρητά τη δυνατότητα συνομολόγησης ρητρών περί παρεκτάσεως, όχι μόνο υπέρ του ασφαλίζοντος τρίτον αντισυμβαλλομένου, αλλά και υπέρ του ασφαλισμένου ή του δικαιούχου, οι οποίοι εξ ορισμού δεν αποτελούν μέρη της σύμβασης. Συνεπώς, συνεχίζει η Επιτροπή, αν ο όρος του εγγράφου τύπου που προβλέπεται στο άρθρο 17 έπρεπε να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο ασφαλισμένος ή ο δικαιούχος οφείλουν όντως να προσυπογράφουν τη ρήτρα περί παρεκτάσεως που συνομολογείται υπέρ αυτών, για να μπορούν να την επικαλεστούν, το άρθρο 12 θα ήταν κενό περιεχομένου και θα έχανε το σκοπό του.

Πράγματι, εκτός από την περίπτωση όπου συμπίπτουν στο πρόσωπο του ασφαλίζοντος τρίτον αντισυμβαλλομένου, ο ασφαλισμένος και ο δικαιούχος είναι εξ ορισμού ξένοι προς τη συμβατική σχέση ασφάλισης, μάλιστα δε ο δικαιούχος είναι συχνά άγνωστος κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης.

Η Επιτροπή ισχυρίζεται, επίσης, ότι παρόμοια άποψη αφαιρεί την ουσία από ένα θεσμό του οποίου γίνεται συχνή χρήση και ο οποίος έχει αδιαμφισβήτητη χρησιμότητα στις εθνικές και διεθνείς εμπορικές σχέσεις: τη σύμβαση ασφάλισης υπέρ τρίτου ή υπέρ ούτινος ανήκει.

γ) Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι τόσο το ίδιο το γράμμα του άρθρου 17, όσο και το πνεύμα του μαρτυρούν υπέρ της άποψης, σύμφωνα με την οποία η ρήτρα περί απονομής δικαιοδοσίας που συνομολογείται σε σύμβαση ασφάλισης υπέρ του ασφαλισμένου ή του δικαιούχου, οι οποίοι είναι τρίτοι προς την εν λόγω σύμβαση, είναι έγκυρη, αν πληρούνται οι τυπικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 17 για τις σχέσεις μεταξύ ασφαλιστή και ασφαλίζοντος τρίτον αντισυμβαλλομένου.

Παρατηρεί πρώτον ότι το άρθρο 17 απαιτεί γραπτή συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων για τον καθορισμό ενός δικαστηρίου ως αρμόδιου προς εκδίκαση διαφορών που έχουν ανακύψει ή που θα ανακύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται και στην περίπτωση συμβάσεων ασφάλισης υπέρ τρίτου και ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει βεβαίως γραπτή συμφωνία μεταξύ των μερών, δηλαδή μεταξύ του ασφαλισμένου (του ομίλου των ασφαλιστών) και του ασφαλίζοντος τρίτον αντισυμβαλλομένου (της IRU) και ότι με την εν λόγω συμφωνία ο ασφαλιστής συνήνεσε, ώστε να υπάρξει παρέκκλιση υπέρ των ασφαλισμένων (των εθνικών οργανισμών TIR) από τις δικαιοδοσίες που απορρέουν από τη Σύμβαση στην περίπτωση που θα ήταν εναγόμενος.

Κατά την Επιτροπή, η σύμβαση αυτή, την οποία προσυπέγραψαν οι δύο συμβαλλόμενοι, αφορά πολύ συγκεκριμένη έννομη σχέση, εκείνη δηλαδή που υφίσταται μεταξύ του ασφαλιστού και των ασφαλισμένων.

Δεύτερον, η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι οι σκοποί του άρθρου 17, όπως εξετάστηκαν παραπάνω, ενισχύουν τη δική της άποψη. Έτσι, δεδομένου ότι το άρθρο 17 έχει σκοπό να διασφαλίζει την ύπαρξη συμφωνίας μεταξύ των μερών, την οποία το δικαστήριο οφείλει να επαληθεύει, αν πρόκειται, όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση, για ρήτρα που συνομολογήθηκε υπέρ ενός μόνον των μερών, το τελευταίο αυτό διατηρεί, κατ' εφαρμογή της τρίτης παραγράφου του άρθρου 17, το δικαίωμα να προσφύγει σε κάθε άλλο δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία δυνάμει της Συμβάσεως, ενώ ο αντισυμβαλλόμενος δεν μπορεί να αντιταχθεί στην παρέκκλιση αυτή, εφόσον είναι προφανής η συναίνεσή του.

Από τα παραπάνω η Επιτροπή συνάγει ότι στην προκειμένη περίπτωση, έστω και αν δεν θέλει κανείς να δεχθεί ότι η υπογραφή του ασφαλίζοντος τρίτον αντισυμβαλλομένου καθιστά έγκυρη μια ρήτρα περί απονομής δικαιοδοσίας που αποδέχθηκε ο ασφαλιστής υπέρ του ασφαλισμένου, ο ασφαλιστής, από τη στιγμή που εξεδήλωσε σαφώς τη συναίνεσή του, δεν μπορεί να αντιταχθεί στην εφαρμογή της εν λόγω ρήτρας.

δ) Τέταρτον, η Επιτροπή θεωρεί ότι το τεθέν ερώτημα εγείρει το ζήτημα της αρχής της καλής πίστης. Επ' αυτού, ισχυρίζεται ότι, το να γίνει δεκτό ότι ο ασφαλιστής μπορεί να αντιταχθεί στην εφαρμογή ρήτρας υπέρ του ασφαλισμένου, ενώ την προσυπέγραψε δεόντως, αλλ' υποθέτοντας ότι ο ασφαλισμένος δεν την προσυπέγραψε, ισοδυναμεί με επιβεβαίωση της αρχικής κακής πίστης του ασφαλιστή, ο οποίος, κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης, συνήνεσε στο να συνομολογηθεί η ρήτρα υπέρ του ασφαλισμένου, γνωρίζοντας ότι ο τελευταίος δεν θα μπορούσε εν πάση περιπτώσει να την επικαλεστεί.

Η Επιτροπή παρατηρεί ότι η τήρηση της αρχής της καλής πίστης είναι ιδιαίτερα σημαντική σε τομείς όπως εκείνος της ασφάλισης, όπου η προστασία των ασθενέστερων μερών συνιστά τον πρωταρχικό σκοπό των σχετικών διατάξεων.

ε) Τέλος, η Επιτροπή παρατηρεί ότι η νέα διατύπωση του άρθρου 17 (που δεν έχει ακόμα τεθεί σε ισχύ, όπως προκύπτει από τις τροποποιήσεις που επήλθαν με την υπογραφείσα στις 9 Οκτωβρίου 1978 Σύμβαση) αναγνωρίζει «τύπο ανταποκρινόμενο στις συνήθειες του διεθνούς εμπορίου ... που τα μερή γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν».

Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτή η έννοια των συνηθειών στο διεθνές εμπόριο περιλαμβάνει ιδίως τις συμβάσεις ασφάλισης, όπως η επίδικη, οι οποίες διευκολύνουν σημαντικά τις εμπορικές σχέσεις.

Τέλος, η Επιτροπή προτείνει να δοθεί η εξής απάντηση στο πρώτο ερώτημα που έθεσε το Corte suprema di cassazione:

«Στο πλαίσιο σύμβασης ασφάλισης, ρήτρα περί απονομής δικαιοδοσίας υπέρ του ασφαλισμένου, προσώπου διάφορου του ασφαλίζοντος τρίτον αντισυμβαλλομένου, πρέπει να θεωρηθεί έγκυρη κατά την έννοια του άρθρου 17 της Σύμβασης, αν η προϋπόθεση του γραπτού τύπου, που προβλέπει η εν λόγω σύμβαση, πληρούται στις σχέσεις μεταξύ του ασφαλιστού και του αντισυμβαλλομένου.»

2. Παρατηρήσεις της Επιτροπής επί του δεύτερου ερωτήματος που υπέβαλε το Corte suprema di cassazione

Η Επιτροπή παρατηρεί ότι το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να απαντήσει στο εν λόγω ερώτημα, ιδίως με την απόφασή του της 22ας Οκτωβρίου 1981 στην υπόθεση 27/81, Rohr κατά Ossberger, Συλλογή σ. 2431. Το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι το άρθρο 18 της Σύμβασης επιτρέπει στον ενα-

γόμενο, που αμφισβητεί τη δικαιοδοσία του επιληφθέντος δικαστηρίου, να προβάλει ταυτοχρόνως, αλλά επικουρικώς, μέσα άμυνας επί της ουσίας, χωρίς πάντως εξ αυτού να χάνει το δικαίωμα προβολής της ένστασης ελλείψεως δικαιοδοσίας. Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή προτείνει να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στο δεύτερο ερώτημα που υπέβαλε το Corte suprema di cassazione:

«Το άρθρο 18 της Σύμβασης πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει στον εναγόμενο όχι μόνο να αμφισβητήσει τη δικαιοδοσία, αλλά ταυτοχρόνως να προβάλει επικουρικώς μέσα άμυνας επί της ουσίας, χωρίς να χάνει ένεκα τούτου το δικαίωμα προβολής της ένστασης ελλείψεως δικαιοδοσίας.»

Β — Παρατηρήσεις που κατέθεσε η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας

1. Παρατηρήσεις επί του πρώτου ερωτήματος που υπέβαλε το Corte suprema di cassazione

Η ιταλική κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι δεν χωρεί αμφιβολία ότι, όσον αφορά τους εθνικούς οργανισμούς, η σύμβαση περιλαμβάνει ρήτρα υπέρ τρίτου και ότι η IRU δεν συνεβλήθη υπό την ιδιότητα του εκπροσώπου των εθνικών οργανισμών.

Από τα παραπάνω συνάγει ότι η μη υπογραφή της σύμβασης από τον εθνικό οργανισμό, ο οποίος δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος της και κατά συνέπεια ούτε της ρήτρας περί παρεκτάσεως αρμοδιότητας, δεν ασκεί επιρροή ως προς τα αποτελέσματα της ρήτρας αυτής υπέρ του εθνικού οργανισμού ο οποίος την επικαλείται.

Πράγματι, σε σύμβαση που συνάπτεται υπέρ τρίτου, ο τρίτος, που προτίθεται να κάνει χρήση της ρήτρας που συνομολογήθηκε υπέρ αυτού, αποκτά δικαιώματα απορρέοντα από την ίδια τη σύμβαση, ανεξαρτήτως οποιασδήποτε αποδοχής, από το γεγονός και μόνο της ύπαρξης της ρήτρας που συνομολογήθηκε μεταξύ των μερών.

Μπορεί να εναγάγει, για να επιτύχει την ικανοποίηση δικαιωμάτων που του απονέμει η σύμβαση, όπως μπορεί εξίσου να επωφεληθεί της ρήτρας που του παρέχει το δικαίωμα να προσφύγει σε συγκεκριμένο δικαστήριο, χωρίς να είναι αναγκαίο να έχει προσυπογράψει ή επιβεβαιώσει εγγράφως τη ρήτρα αυτή, προκειμένου να κάνει χρήση της εν λόγω δυνατότητας.

Η ιταλική κυβέρνηση παρατηρεί περαιτέρω ότι, επειδή τρίτος επικαλέστηκε τη ρήτρα, έναντι συμβαλλομένου μέρους της σύμβασης, το οποίο την προσυπέγραψε, πληρούται στην προκειμένη περίπτωση η απαίτηση του άρθρου 17 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως σκοπό την εξουδετέρωση των συνεπειών των ρητρών που κινδυνεύουν να περάσουν απαρατήρητες και την απόδοση σημασίας μόνο στις ρήτρες που συνομολογήθηκαν ρητά.

Τέλος, η ιταλική κυβέρνηση παρατηρεί ότι το άρθρο 12 της Σύμβασης των Βρυξελλών, που επί ασφαλίσεως αναφέρεται στη δυνατότητα παρεκκλίσεως από τη διεθνή δικαιοδοσία υπέρ του μη συμβαλλομένου δικαιούχου, με κανέναν τρόπο δεν υπαινίσσεται ότι είναι απαραίτητο ο δικαιούχος αυτός να προσυπογράψει παρόμοια συμφωνία περί παρεκκλίσεως.

Η ιταλική κυβέρνηση θεωρεί, συνεπώς, ότι δεν πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση στο ερώτημα που υπέβαλε το παραπέμπον δικαστήριο.

2. Παρατηρήσεις επί του δευτέρου ερωτήματος που υπέβαλε το Corte suprema di cassazione

Η ιταλική κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το ζήτημα της ερμηνείας του άρθρου 18 της Σύμβασης των Βρυξελλών έχει ήδη επιλυθεί με πολλές πρόσφατες αποφάσεις του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο δε της παρούσας δίκης προτείνει να δοθεί απάντηση υπό την αυτή έννοια.

III — Προφορική διαδικασία

Κατά τη συνεδρίαση της 28ης Απριλίου 1983, η Gerling Konzern Speziale Kreditversicherungs-AG και λοιποί, εκπροσωπούμενη

από το δικηγόρο Pesce, η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενη από τον Fiumara, και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Berardis, ανέπτυξαν προφορικά τις παρατηρήσεις τους.

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, η Gerling Konzern υποστήριξε ότι ο προβλεπόμενος από το άρθρο 17 της Σύμβασης απαιτούμενος έγγραφος τύπος πρέπει να τηρείται αυστηρά και ότι, όπως προκύπτει από την ανάλυση της νομολογίας του Δικαστηρίου, οποιαδήποτε ρήτρα περί παρεκτάσεως δικαιοδοσίας πρέπει να γίνεται αποδεκτή ρητώς. Αν, συνεπώς, ο δικαιούχος, τρίτος ως προς τη σύμβαση, θεωρεί πρόσφορη τη ρήτρα η οποία αίρει τη δικαιοδοσία, οφείλει να την αποδεχτεί, έστω και ex post, εγγράφως. Η Σύμβαση των Βρυξελλών στηρίζεται σε μια αυστηρή λογική, σύμφωνα με την οποία όλα τα μέρη της σύμβασης, αλλά και οι δικαιούχοι, τρίτοι προς αυτήν, οφείλουν να γνωρίζουν με ακρίβεια τους όρους εφαρμογής της ρήτρας περί παρεκτάσεως δικαιοδοσίας.

Αυτή, άλλωστε, την έννοια ασπάζεται και η νομολογία πολλών εθνικών εννόμων τάξεων.

Επιπλέον, ισχυρίστηκε ότι η διαφορά επί της ουσίας δεν αφορά, υπό τις παρούσες συνθήκες, την ίδια την ασφάλιση, αλλά μια οικονομική σχέση και ότι δεν πρόκειται για συμβατικές σχέσεις, όπου ο ένας από τους συμβαλλομένους βρίσκεται σε θέση ισχύος (ο ασφαλιστής), ενώ ο αντισυμβαλλόμενός του είναι ασθενέστερος (ο ασφαλισμένος). Κατ' αυτό τον τρόπο δεν είναι δυνατό οι διατάξεις των άρθρων 12 επ. της Σύμβασης να αποδυναμώνουν τη σημασία του απαιτούμενου εγγράφου τύπου κατά το άρθρο 17, εφόσον η έγγραφη συναίνεση απαιτείται απ' όλα τα μέρη, τα οποία έχουν, πάντως, την ευχέρεια να επικαλεστούν το ευεργέτημα της ρήτρας περί παρεκτάσεως δικαιοδοσίας.

Όσον αφορά το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, η Gerling Konzern ισχυρίστηκε ότι, μολονότι η νομολογία του Δικαστηρίου είναι πάγια, σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 18 της Σύμβασης, εντούτοις είναι δυνατό να επανεξεταστεί με αφετηρία την αρχή της αναγκαιότητας για προκαταρκτική διαδικασία, η οποία θα επέτρεπε τον ακριβή προσδιορισμό της δικαιοδοσίας του επιληφθέντος δικαστηρίου, λαμβάνοντας υπόψη την ουσία της υπόθεσης. Προτείνει να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στο εν λόγω ερώτημα: «το άρθρο 18 συνιστά αυτοτελή κανόνα μιας κοινοτικής ένδικης διαδικασίας, προσαρμόσιμο σε όλες τις εθνικές ένδικες διαδικασίες, που για του λόγο αυτό υποχρεώνει το δικαστήριο, η διεθνής δικαιοδοσία του οποίου αμφισβητείται, να αποφαίνεται προδικαστικώς επί της δικαιοδοσίας του».

Ο γενικός εισαγγελέας ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 8ης Ιουνίου 1983.

Σκεπτικό

1 Με διάταξη της 28ης Ιουλίου 1982, η οποία περιήλθε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 6 Αυγούστου 1982, το Corte suprema di cassazione (ολομέλεια των πολιτικών τμημάτων) υπέβαλε, δυνάμει του πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971

«για την ερμηνεία από το Δικαστήριο της Σύμβασης, της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις» (εφεξής: η Σύμβαση), δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 17 και 18 της Σύμβασης.

2 Τα ερωτήματα ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Amministrazione del Tesoro dello Stato (Ιταλικού Δημόσιου Ταμείου) και της Gerling Konzern Speziale Kreditversicherungs-AG και λοιπών (εφεξής: Gerling), με έδρα την Κολωνία, διότι η προσφεύγουσα της κύριας δίκης επιδίωξε την καταβολή ποσού που αντιπροσωπεύει πρόστιμα, φόρους, δασμούς και παρεπόμενα έξοδα, τα οποία αφορούσαν ορισμένες μεταφορές, διενεργηθείσες με το σύστημα TIR, το παράνομο των οποίων διαπιστώθηκε στην Ιταλία, με αποτέλεσμα να υποβληθούν στους ανωτέρω φόρους και επιβαρύνσεις.

3 Προκειμένου να τύχουν των διευκολύνσεων που προβλέπει η τελωνειακή σύμβαση περί οδικής διεθνούς μεταφοράς εμπορευμάτων με δελτίο TIR, που συνήφθη στη Γενεύη στις 15 Ιανουαρίου 1959, οι μεταφορές πρέπει να διενεργούνται ειδικά με δελτίο TIR, το οποίο εκδίδει, για κάθε χώρα που υπέγραψε την τελωνειακή σύμβαση, αρμόδιος οργανισμός, υπό την εγγύηση του οποίου διενεργείται η μεταφορά. Ο εγγυώμενος εθνικός οργανισμός υποχρεούται στην πληρωμή των αναγνωρισθέντων ως απαιτητών δασμών και φόρων, καθώς και των προστίμων που προβλέπονται για διαπραχθείσες από τον κάτοχο του δελτίου TIR παραβάσεις.

4 Αρμόδιος εθνικός οργανισμός, κατά το χρόνο των επίδικων περιστατικών, ήταν στην Ιταλία το Ente Autotrasporti Merci (εφεξής: EAM) [γραφείο οδικών μεταφορών εμπορευμάτων]. Μετά τη θέση υπό εκκαθάριση του εν λόγω οργανισμού, αυτός εκπροσωπείται από το Ministero del Tesoro της Ιταλίας, σύμφωνα με τις συνδυασμένες διατάξεις του νόμου 1404, της 4ης Δεκεμβρίου 1965, του νόμου 413, της 18ης Μαρτίου 1968, και του νόμου 1139, της 23ης Δεκεμβρίου 1970.

5 Οι εθνικοί οργανισμοί αποτελούν μέλη της International Road Transport Union (IRU). Σε καθένα από τους εν λόγω εθνικούς οργανισμούς παρέχεται εγγύηση από διεθνή όμιλο ασφαλιστών, που εκπροσωπεί η Gerling, σύμφωνα με σύμβαση που συνήφθη το 1961 μεταξύ, αφενός, της IRU, για λογαριασμό της, καθώς και για λογαριασμό των εν λόγω εθνικών οργανισμών και, αφετέρου, του προαναφερθέντος διεθνούς ομίλου ασφαλιστών.

6 Βάσει των διατάξεων του άρθρου 8 της σύμβασης ασφάλισης, «σε περίπτωση διαφοράς μεταξύ του ομίλου (των ασφαλιστών) και ενός από τους εθνικούς οργανισμούς, οι τελευταίοι δικαιούνται να προσφύγουν ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου της χώρας όπου εδρεύουν, ώστε να εφαρμοστεί το δίκαιο της χώρας αυτής».

7 Επειδή η Ιταλική Διοίκηση Τελωνείων αξίωσε την καταβολή προστίμων, φόρων και δασμών που αφορούν ορισμένες μεταφορές διενεργηθείσες στην Ιταλία με το σύστημα TIR, η Amministrazione del Tesoro — ενήγαγε, ενώπιον του Tribunale της Ρώμης, τον προαναφερθέντα όμιλο ασφαλιστών, ζητώντας να υποχρεωθεί στην καταβολή του συνολικού ποσού των 812 134 310 λιρετών.

8 Εκκρεμούσης της δίκης, ο όμιλος των ασφαλιστών άσκησε παρεμπίπτουσα προσφυγή ενώπιον του Corte suprema di cassazione, σύμφωνα με το άρθρο 41 του ιταλικού κώδικα πολιτικής δικονομίας, ζητώντας να αποφανθεί προδικαστικώς επί της δικαιοδοσίας. Συγκεκριμένα οι ασφαλιστές αμφισβητούν το αντιτάξιμο της εν λόγω ρήτρας περί απονομής δικαιοδοσίας, εφόσον δεν την προσυπέγραψε η ΕΑΜ (ή η Amministrazione del Tesoro), ενώ το άρθρο 17 της Σύμβασης επιβάλλει έγγραφο τύπο για την υπογραφή παρόμοιας ρήτρας επί απονομής δικαιοδοσίας.

9 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Corte suprema di cassazione υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1. Σε περίπτωση προσηκόντως υπογραφείσας σύμβασης, στην οποία το ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη συνομολόγησε δι' εαυτό και υπέρ τρίτων ρήτρα αίρουσα τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου που ορίζει η εν λόγω σύμβαση και αφορά διαφορές δυνάμενες να προέλθουν από εκείνους υπέρ των οποίων υπάρχει η σχετική διάταξη, ισχύει η ρήτρα αυτή και έναντι των τελευταίων, αν υπάρχει ο απαιτούμενος έγγραφος τύπος από το άρθρο 17 της Σύμβασης των Βρυξελλών, της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις;

2. Η δικαιοδοσία του επιληφθέντος δικαστηρίου — που απορρέει σύμφωνα με το άρθρο 18 της προαναφερθείσας Σύμβασης από την παράσταση του εναγομένου — συντρέχει και σε περίπτωση που ο παριστάμενος αντίδικος, πέραν της προβολής, προεχόντως, της έλλειψης δικαιοδοσίας του δικαστηρίου, προβάλλει μόνο επικουρικώς, προς άμυνά του, και ισχυρισμούς επί της ουσίας;»

1. Επί του πρώτου ερωτήματος

10 Με το ερώτημα αυτό, το Corte di cassazione ζητεί κατ' ουσίαν από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν η Σύμβαση, και ιδίως το άρθρο της 17, μπορεί να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι στο πλαίσιο συμβάσεως ασφαλίσεων, ο ασφαλισμένος, φορέας δικαιωμάτων που απορρέουν από την εν λόγω σύμβαση, τρίτος ως προς την εν λόγω σύμβαση και πρόσωπο διάφορο του ασφαλίζοντος αντισυμβαλλομένου, βασίμως επικαλείται ρήτρα περί παρεκτάσεως δικαιοδοσίας που έχει συνομολογηθεί για λογαριασμό του, μολονότι δεν την προσυπέγραψε ο ίδιος, την έχουν, όμως προσυπογράψει δεόντως ο ασφαλιστής και ο ασφαλίζων τρίτον αντισυμβαλλόμενος.

11 Για την εφαρμογή της και προς εξασφάλιση πλήρους αποτελεσματικότητας, η Σύμβαση πρέπει να ερμηνευτεί εν αναφορά, κυρίως, προς το σύστημά της και τους στόχους της.

12 Κατά το άρθρο 17, παράγραφος 1, της Σύμβασης:

«Αν τα μέρη, από τα οποία ένα τουλάχιστον έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλομένου κράτους, συμφώνησαν, είτε γραπτά είτε προφορικά με γραπτή επιβεβαίωση, ότι ένα δικαστήριο ή τα δικαστήρια συμβαλλόμενου κράτους θα δικάζουν τις διαφορές που έχουν προκύψει ή που θα προκύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση, το δικαστήριο αυτό ή τα δικαστήρια του κράτους αυτού έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία.»

13 Όπως κατ' επανάληψη έκρινε το Δικαστήριο με τις αποφάσεις του της 14ης Δεκεμβρίου 1976 (Estasis Salotti, υπόθεση 24/76, Racc. σ. 1831, και Segoura, υπόθεση 25/76, Racc. σ. 1851) και της 6ης Μαΐου 1980 (Porta Leasing, υπόθεση 784/79, Racc. σ. 1517), ο απαιτούμενος από το άρθρο 17 της Σύμβασης έγγραφος τύπος που σκοπό έχει να εξασφαλίζεται ότι η συναίνεση των διαδίκων, οι οποίοι, με παρέκταση δικαιοδοσίας, παρεκκλίνουν από τους γενικούς κανόνες καθορισμού της δικαιοδοσίας που καθιερώνουν τα άρθρα 2, 5 και 6 της Σύμβασης, πρέπει να εκδηλώνεται με σαφήνεια και ακρίβεια και να αποδεικνύεται κατά τρόπο αποτελεσματικό.

14 Εξάλλου, το άρθρο 17 της Σύμβασης, επιβάλλοντας την εν λόγω προϋπόθεση του εγγράφου τύπου μεταξύ των διαδίκων, δεν έχει ούτε ως σκοπό ούτε ως αποτέλεσμα να εξαρτήσει από την αυτή προϋπόθεση του εγγράφου τύπου την ευχέρεια που παρέχεται σε δικαιούχο, τρίτο ως προς τη σύμβαση και υπέρ ου η διάταξη, να επικαλεστεί, σε δίκη κατά του ασφαλιστή, τη ρήτρα περί απονομής δικαιοδοσίας που συνομολογήθηκε υπέρ αυτού.

15 Στην περίπτωση αυτή, το Δικαστήριο φρονεί ότι ο ασφαλιστής δεν μπορεί να αντιταχθεί σε μια τέτοια παρέκκλιση δικαιοδοσίας αν από τις συμβατικές διατάξεις προκύπτει ότι εξεδήλωσε σαφώς εξαρχής τη συναίνεσή του — για το μοναδικό λόγο ότι ο υπέρ ου η διάταξη δικαιούχος, ο οποίος είναι τρίτος ως προς τη σύμβαση, δεν τήρησε την προϋπόθεση του εγγράφου τύπου που προβλέπει το άρθρο 17 της Σύμβασης.

16 Η εξέταση των διατάξεων του τρίτου τμήματος της Σύμβασης, που αφορούν τη δικαιοδοσία σε θέματα ασφάλισης, ενισχύει την άποψη αυτή.

17 Πράγματι, από την εξέταση των διατάξεων του τμήματος αυτού, όπως φωτίζονται από τις προπαρασκευαστικές εργασίες, προκύπτει ότι αυτές, παρέχοντας στον ασφαλισμένο μια δέσμη επιλογής δικαιοδοσίας, ευρύτερη από εκείνη που παρέχεται στον ασφαλιστή, και αποκλείοντας κάθε δυνατότητα συνομολόγησης ρήτρας περί παρεκτάσεως δικαιοδοσίας υπέρ του ασφαλιστή, διαπνέονται από τη μέριμνα προστασίας του ασφαλισμένου, ο οποίος βρίσκεται πολύ συχνά αντιμέτωπος με προκαθορισμένη σύμβαση, οι ρήτρες της οποίας δεν είναι πλέον διαπραγματεύσιμες και ο οποίος, από οικονομική άποψη, είναι ο ασθενέστερος των συμβαλλομένων.

18 Εξάλλου, το άρθρο 12 της Σύμβασης επιτρέπει στους συμβαλλόμενους να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις του τρίτου τμήματος «μόνο με συμφωνίες ... που επιτρέπουν στον αντισυμβαλλόμενο, τον ασφαλισμένο ή το δικαιούχο να προσφύγει και σε άλλα δικαστήρια εκτός από αυτά που προβλέπονται στο παρόν τμήμα». Επομένως, προδήλως η Σύμβαση προέβλεψε ρητά τη δυνατότητα συνομολόγησης ρητρών περί παρεκτάσεως της δικαιοδοσίας, όχι μόνο υπέρ του ασφαλίζοντος τρίτον αντισυμβαλλομένου, αλλά και υπέρ του ασφαλισμένου και του δικαιούχου, οι οποίου εξ υποθέσεως δεν είναι συμβαλλόμενοι όταν δεν υπάρχει, όπως στην προκειμένη περίπτωση, σύμπτωση μεταξύ των διαφορετικών αυτών προσώπων και οι οποίοι μπορεί να μην είναι καν γνωστοί κατά την υπογραφή της σύμβασης.

19 Αν περαιτέρω ο απαιτούμενος από το άρθρο 17 τύπος πρέπει να ερμηνευτεί ως επιβάλλων στον ασφαλισμένο ή στο δικαιούχο, τρίτον ως προς τη σύμβαση και απολαύοντα της ρήτρας περί απονομής δικαιοδοσίας που συνομολογήθηκε υπέρ αυτού, την υποχρέωση να προσυπογράψουν ρητά την εν λόγω ρήτρα, για να καταστεί έγκυρη και να μπορέσουν να την επικαλεστούν, η ερμηνεία αυτή θα είχε ως συνέπεια την άσκηση επιβολής εξαναγκασμού επί του τελευταίου, εφόσον ο ασφαλιστής εξεδήλωσε εξαρχής απερίφραστα τη συναίνεσή του για ένα γενικό και επιτρέπον την παρέκταση της δικαιοδοσίας σύστημα, ενώ συ-

νιστά, κατά περίπτωση, μια δυσχερώς πραγματοποιήσιμη διατύπωση, αν, προτού ανακύψει οιαδήποτε διαφορά, ο ασφαλισμένος δεν ενημερωθεί από τον ασφαλίζοντα αντισυμβαλλόμενο για την ύπαρξη ρήτρας περί απονομής δικαιοδοσίας που συνομολογήθηκε υπέρ αυτού.

20 Από το σύνολο των όσων προεκτέθηκαν προκύπτει ότι, στο πλαίσιο σύμβασης ασφάλισης, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η ρήτρα περί απονομής δικαιοδοσίας που συνομολογείται υπέρ του ασφαλισμένου, τρίτου ως προς τη σύμβαση και προσώπου διαφορετικού από τον ασφαλίζοντα αντισυμβαλλόμενο, θεωρείται ως έγκυρη κατά την έννοια του άρθρου 17 της Σύμβασης, αν έχει τηρηθεί ο απαιτούμενος έγγραφος τύπος που προβλέπει το εν λόγω άρθρο, στις σχέσεις μεταξύ του ασφαλιστή και του ασφαλίζοντος τρίτον αντισυμβαλλομένου, και αν προς τούτο εκδηλώθηκε η συναίνεση του ασφαλιστή κατά τρόπο σαφή και ακριβή.

2. Επί του δευτέρου ερωτήματος

21 Όσον αφορά το ερώτημα αυτό, αρκεί να υπομνηστεί ότι το Δικαστήριο, με τις αποφάσεις του της 24ης Ιουνίου 1981 (Elefanten Schuh GmbH, υπόθεση 150/80, Συλλογή σ. 1671), της 22ας Οκτωβρίου 1981 (Rohr, υπόθεση 27/81, Συλλογή σ. 2431) και της 31ης Μαρτίου 1982 (C. H. W., υπόθεση 25/81, Συλλογή σ. 1189), αναγνώρισε ότι το άρθρο 18 της Σύμβασης πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει στον εναγόμενο όχι μόνο να αμφισβητήσει τη δικαιοδοσία, αλλά και να προβάλει συγχρόνως, επικουρικά, ισχυρισμούς άμυνας επί της ουσίας, χωρίς να χάνει για το λόγο αυτό το δικαίωμα προβολής της ένστασης ελλείψεως δικαιοδοσίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

22 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Διά ταύτα

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα)

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 28ης Ιουλίου 1982 το Corte suprema di cassazione (ολομέλεια των πολιτικών τμημάτων), αποφαίνεται:

1) Στο άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, της Σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, πρέπει να δοθεί η ερμηνεία ότι, σε περίπτωση σύμβασης ασφάλισης που συνήφθη μεταξύ ασφαλιστή και ασφαλίζοντος τρίτον αντισυμβαλλομένου, με την οποία ο τελευταίος συνομολόγησε υπέρ αυτού και υπέρ τρίτων προς τη σύμβαση και η οποία περιλαμβάνει ρήτρα περί παρεκτάσεως δικαιοδοσίας επί διαφορών που είναι δυνατόν να γεννηθούν από τους εν λόγω τρίτους, οι τελευταίοι μπορούν να την επικαλεστούν, έστω και αν δεν την προσυπέγραψαν ρητώς, αν έχει τηρηθεί ο απαιτούμενος έγγραφος τύπος που προβλέπει το άρθρο 17 της Σύμβασης, για τις σχέσεις μεταξύ ασφαλιστή και ασφαλίζοντος τρίτον αντισυμβαλλομένου και αν προς τούτο εκδηλώθηκε με σαφήνεια η συναίνεση του ασφαλιστή.

2) Το άρθρο 18 της Σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1969 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει στον εναγόμενο όχι μόνο να αμφισβητήσει τη δικαιοδοσία, αλλά και να προβάλει συγχρόνως, επικουρικά, ισχυρισμούς άμυνας επί της ουσίας, χωρίς να χάνει για το λόγο αυτό το δικαίωμα προβολής της ένστασης ελλείψεως δικαιοδοσίας.

Everling Galmot Κακούρης

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 14 Ιουλίου 1983.

Κατ' εντολή του γραμματέα

H. A. Rühl

Κύριος υπάλληλος διοίκησης

Ο πρόεδρος του τρίτου τμήματος

U. Everling